

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ศักยภาพการจัดการของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปมันฝรั่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ วารสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการสนับสนุนการวิจัย ตามลำดับดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วม
3. ผู้นำ
4. ศักยภาพ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

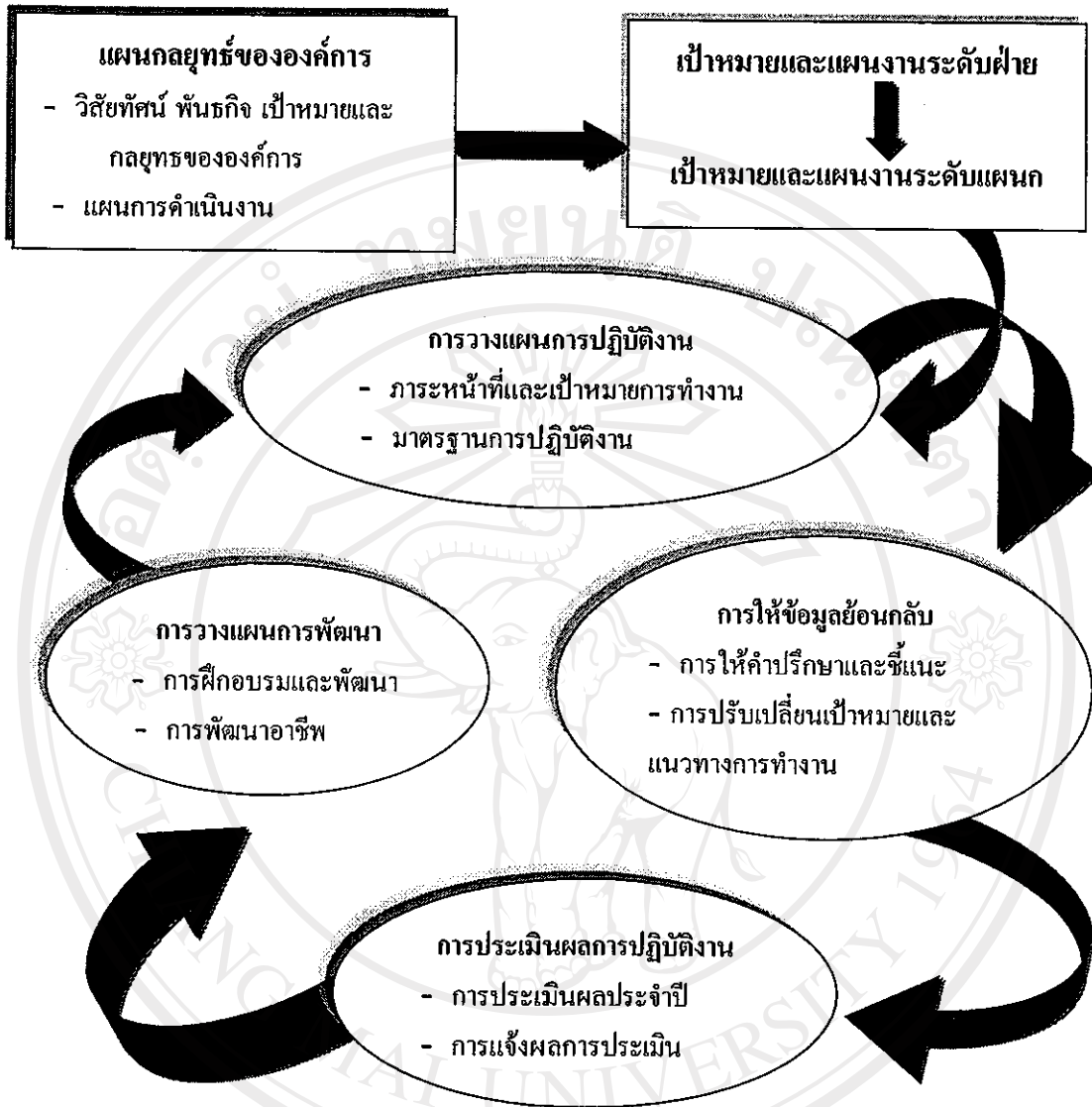
1. การจัดการกลุ่ม

สมคิด (2538) กล่าวว่า การจัดการเป็นศิลปะ ในการใช้ทรัพยากรขององค์กร ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ องค์กรทุกแห่งที่ตั้งขึ้นมิได้เจริญหรือบรรลุเป้าหมายได้เอง จำเป็นต้องมีการจัดการที่มีปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นทำให้การจัดการบรรลุเป้าหมายคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ในการจัดการ เครื่องจักรและตลาด ซึ่งแนวคิดในการจัดการแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ (1) การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (2) การจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์ (3) การจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ปัจจุบันยังมีแนวคิดทั้ง 3 แบบมาผสมผสานกันตามความเชื่อของผู้บริหารแต่ละคน สอดคล้องกับ ชูชัย (2543) กล่าวว่า การดำเนินงานขององค์กรหนึ่ง ๆ จะต้องเริ่มต้นด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์การดำเนินงาน เมื่อการวางแผนดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องมีการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง ทั้งนี้ การปฏิบัติงานตามแผนดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยบุคลากร (Man) เงินทุน (Money) วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร (Material) หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ในบรรดาปัจจัยทั้งหลาย พบว่า บุคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อความสำเร็จในการดำเนินงานองค์กรได้ที่มีบุคลากรที่มีความสามารถและมีความกระตือรือร้นหรือแรงจูงใจสูงย่อมประสบผลสำเร็จ ในการดำเนินงานมากกว่าองค์กรที่ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพดังกล่าว อย่างไรก็ตามการที่บุคลากรขององค์กรจะมีความสามารถและแรงจูงใจที่สูงในการ

ปฏิบัติงาน หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นการสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา หรือการจัดการการปฏิบัติงานซึ่งจะกล่าวถึง ได้แก่ การจัดการการปฏิบัติงาน (Performance Management) คือ กระบวนการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงานเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- การระบุภาระหน้าที่ที่จำเป็นของพนักงาน และเชื่อมโยงกับพันธกิจเป้าหมายขององค์กร
- การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง
- การให้และรับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงาน
- การประเมินและสื่อสารผลการประเมินการปฏิบัติงานของพนักงาน
- การวางแผนการพัฒนาและฝึกอบรมพนักงานเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของพนักงาน

นิยามข้างต้นเป็นนิยามที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ ซึ่งเปลี่ยนจุดเน้นจากการ “บัญชาและควบคุม (Command and Control Model)” เป็นการ “ช่วยเหลือและชี้แนะ (Facilitate and Coach Model)” นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบุคลากร และการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานของบุคลากรเข้ากับพันธกิจและเป้าหมายขององค์กร ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ระบบการจัดการการปฏิบัติงาน (ธงชัย สันติวงษ์ อังโน ชูชัย, 2543)

จากแผนภูมิภาพที่ 2 เห็นได้ว่าระบบการจัดการการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การวางแผนการปฏิบัติงาน (Performance Planning) คือ ขั้นตอนการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงาน เพื่อกำหนดภาระหน้าที่และเป้าหมายการทำงาน รวมทั้งมาตรฐานการปฏิบัติงานของพนักงาน การวางแผนดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับพันธกิจและเป้าหมายขององค์กรด้วย จากภาพแสดงให้เห็นว่าแผนกลยุทธ์ขององค์กร คือ แผนแม่บท ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นฝ่าย แผนก ส่วนหรือหน่วยงานย่อยที่มี

ชื่อเสียงต่างๆ จะต้องยึดถือและนำมาเป็นหลักในการกำหนดเป้าหมายและแผนงานของหน่วยจากนั้นในการวางแผนการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละคน จะต้องมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับเป้าหมายและแผนงานของหน่วย เมื่อมีการปฏิบัติงานจริง การทำงานของบุคลากร แต่ละคนก็จะ เป็นเสมือนไม้ซีกที่ถูกรัดตรึงด้วยเชือกเส้นเดียวกันก่อให้เกิดพลัง และผลลัพธ์ตามที่องค์กรได้คาดหวังไว้

2. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Performance Feedback) คือ การแจ้งหรือบอกให้บุคลากรทราบถึงระดับการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่ หากต่ำกว่ามาตรฐานผู้บังคับบัญชาก็ จะต้องให้คำปรึกษาและชี้แนะเพื่อให้มีการให้มีการปรับปรุงแก้ไข หรือในกรณีที่สถานการณ์แวดล้อมใหม่เอื้ออำนวยมีอุปสรรคไม่ว่าจากภายในหรือภายนอกหน่วยงาน ทำให้เป็นไปได้ยากที่จะบรรลุเป้าหมายหรือแผนงานที่กำหนดไว้เดิม ก็อาจจะให้บุคลากรปรับเปลี่ยนเป้าหมายหรือแผนงานใหม่ อย่างไรก็ตาม ผู้บังคับบัญชาจะต้องวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาอย่างถูกต้องเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและการให้คำปรึกษาชี้แนะแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา สาเหตุของปัญหาการปฏิบัติงานได้ต่ำกว่ามาตรฐานอาจเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ การขาดความสามารถ และการขาดแรงจูงใจ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องให้วิธีการที่แตกต่างกัน

3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) คือ การพิจารณาตัดสินอย่างเป็นทางการ เพื่อบ่งชี้ว่าบุคลากรปฏิบัติงานได้ดีเพียงไร และสื่อสารให้บุคลากรทราบถึงผลการพิจารณานั้น ๆ โดยปกติองค์กรต่าง ๆ มักจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการปีละอย่างน้อย 1-2 ครั้ง ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการจึงเป็นเสมือนการสรุปผลการปฏิบัติงานในรอบ 6 เดือน หรือ หนึ่งปีของบุคลากร และองค์กรก็มักนำผลของการประเมินนี้ไปใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาความดีความชอบของบุคลากร รวมทั้งการกำหนดแผนพัฒนาบุคลากรด้วย

4. การวางแผนการพัฒนา (Performance Development Planning) คือ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาบุคลากรขององค์กรควรจะได้รับ การฝึกอบรมและพัฒนาในด้านใด และควรจะได้รับ การพัฒนาอาชีพ (Career Development) อย่างไร เพื่อให้บุคลากรได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ และมีความพึงพอใจในการทำงานมากที่สุด

ศิริวรรณ (2539) กล่าวว่า การจัดการเป็นกระบวนการออกแบบ และรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เลือกสรรไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเป็นกิจกรรม ที่มีความสำคัญในทุก ระดับขององค์กร ทักษะในการจัดการผันแปรตามระดับขององค์กร ซึ่งเป้าหมายคือการสร้างผลกำไรและมีผลผลิต เพื่อบรรลุอัตราส่วนระหว่างผลผลิตต่อปัจจัยนำเข้าภายในเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาโครงสร้างการทำงานของ McKinsey 7-S ไว้สามส่วนแรกเป็นส่วนหลักของการทำงาน

ประกอบด้วยโครงสร้าง (Structure) กลยุทธ์ (Strategy) ระบบ (System) ที่ส่วนต่อมาเป็น ส่วนประกอบของการทำงานเพื่อความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะ (Skill) บุคลากร (Staff) รูปแบบ (Style) และการให้ คุณค่าร่วมกัน (Shared value) ในการทำงาน

อโนทัย (2544) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรประชาชนในการประกอบ ธุรกิจขนาดย่อมนอกภาคเกษตร เช่น ที่มีผลต่อประสิทธิผลทางด้านกำไร ซึ่งได้แก่ ความสามารถ และประสิทธิภาพของบุคคลที่ประกอบการ เงินทุนและการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทาง สังคมอันได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนและบทบาทของผู้นำชุมชนในองค์กร สอดคล้องกับ ที่จรงค์ (2545) พบว่า กระบวนการที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกระบวนการวางแผน การจัดการองค์กร การชักนำและการควบคุม บรรดาทรัพยากรทั้งหมดของชุมชน

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้นิยาม การจัดการกลุ่มว่า หมายถึง กระบวนการ ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านกระบวนการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดการกำลังคน (Staffing) การสั่งการ (Directing) ตลอดจนการควบคุม (Controlling) ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความสามารถของทีมบริหารหรือ ผู้จัดการ ผู้นำในการจัดการซึ่งหมายถึงความรวมถึงการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์ สูงสุด อันได้แก่ คน (Man) เงินลงทุน (Money) วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่สามารถทำให้ งานบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

2. การมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทวีทอง (2537) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน หรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้การกระจาย ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่าง สมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนา การรับรู้และภูมิ ปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นตัวของตัวเอง เช่นเดียวกับที่ ประภัสสร (2531) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมหมายถึงการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการติดตาม และประเมินผลโดยเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ทำนองเดียวกัน ปิยพร (2544) เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ประชาชน มีบทบาทหลักในการเริ่มคิด เริ่มวางแผนปฏิบัติงาน และมีอำนาจตัดสินใจที่จะดำเนินการใน กิจกรรมของพวกเขาเองในชุมชน เช่นเดียวกับ ผ่องผิว (2539) เน้น การที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

ได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงานและร่วมติดตามประเมินผล ซึ่ง การเข้าร่วมจะต้องเป็นการเข้าร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทเต็มที่ ไม่ใช่เป็นเพียงการถูก กำหนดให้ร่วมงานซึ่งผลจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนี้ทำให้ประชาชนมีการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพอันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นต่อไป จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริง ขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งอาจจะมียุทธศาสตร์ที่ต่างกันตามความ เหมาะสม

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2534) เห็นว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีหลายลำดับ ได้แก่

1. ร่วมกันทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจน ความต้องการของชุมชน

2. ร่วมกันคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่จะประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมกันวางแผน นโยบายหรือวางแผนงาน โครงการหรือจะเป็นกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้

4. ร่วมกันตัดสินใจในการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อ ชุมชน

5. ร่วมกันจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และมี ประสิทธิภาพให้เกิดกับชุมชน

6. ร่วมกันลงทุนในกิจกรรมของ โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและ ของกลุ่มหรือหน่วยงาน

7. ร่วมกันปฏิบัติตามแนวนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย ที่ได้วางไว้ ร่วมกันควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เจมส์ คี บีนทอง (2528) อ่างใน ประกอบศิริ (2545:12) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนมี ส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2. การมี ส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4. การมีส่วน ร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับ จงรักษ์ (2545:19) กล่าวว่า องค์ประกอบ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าควรประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจ

ปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) อาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร การร่วมมือ รวมทั้งการร่วมแรงร่วมใจ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการเข้าร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังที่ รัชนีกร (2528) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชนบทเข้าร่วมกลุ่มและองค์การ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการเข้ากลุ่ม นอกจากนี้ความคาดหวังที่สมาชิกในกลุ่มมีอยู่มักเป็นเรื่องของประโยชน์ที่พึงได้ 2 ประการ คือ

1. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินทุน ความรู้ในการประกอบอาชีพ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและการช่วยเหลือทางการตลาด
2. ประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ เกียรติยศ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนสมาชิกกับเจ้าหน้าที่

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน Cohen and Uphoff อ้างใน โสภา (2537) ได้กล่าวแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น 4 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือริเริ่มการตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริการและการประสานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

Lee J. Cary อ้างใน ปิยพร (2544) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. การเป็นสมาชิก (Membership)
2. การเป็นผู้ร่วมประชุม (Attendance of meeting)
3. การเป็นผู้ออกเงิน (Financial contribution)
4. การเป็นกรรมการ (Membership of committee)
5. การมีส่วนร่วมโดยการเป็นประธาน หรือ ผู้นำ (Position of Leadership)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนิยามของ การมีส่วนร่วมว่า คือการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา รับรู้เสนอแนะ การตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติการ ดำเนินการ ติดตามผลประเมินผล ในกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งอาศัยทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กร

3. ผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

ได้มีผู้นิยามความหมายของการเป็นผู้นำ ไว้มากมาย สาระสำคัญส่วนใหญ่ก็มีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

พนม ลิ้มอารีย์ (2529) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มที่มีอำนาจ มีอิทธิพล หรือมีความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือ คำสั่งสอนของตนได้ ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติตนหรือพฤติกรรมของผู้อื่น ในทำนองเดียวกัน พิศมัย (2528) ได้สรุปความหมายของผู้นำหรือหัวหน้านั้นเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญกว่าผู้อื่นในด้านการนำผู้อื่น และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ได้ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของการยอมรับของสมาชิกกลุ่มด้วย

บุญชริก (2545:12-13) กล่าวว่า ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่นำคนอื่น แต่ผู้นำที่ดีคือผู้ที่ผู้อื่นอยากเดินตาม การจะเป็นผู้นำที่ดีได้และเป็นผู้นำที่ยั่งยืนสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ความรู้ลึกซึ้งชอบชั่วดีรู้ลึกควรไม่ควร โดยสิ่งที่ควบคุมการกระทำของตนเองนั้นก็คือคุณธรรมและจริยธรรม ผู้นำต้องเป็นผู้ที่สามารถทำให้คนอื่นคล้อยตาม เพราะมีศรัทธาต่อคนนั้น ทำอย่างไรจะให้เขากล้อยตาม ให้เขาฟัง เราฟัง ความคิดความอ่านของเรา ให้เขาประพฤติตัวเหมือนอย่างที่เราประพฤติ ให้เขาอยากเดินตามเรา ผู้นำต้องพูดให้เกิดความเข้าใจ ต้องสื่อสาร ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ต้องพูดความจริงห้ามโกหกและต้องทำอะไรมีหลักการ เชื่อมั่นในหลักการ หลักการที่ว่านี้อาจจะเป็นเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมหรือเป็นหลักการบนความเชื่อมั่นในสิ่งที่จะช่วยคุ้มครองสิ่งที่เราหวงแหน ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ต้องมีระบบของการคิดและการบริหารไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจการค้า จะต้องคิดออกมาเป็นกระบวนการความคิด และการจัดการ

แบบของผู้นำ

เนตรชนก (2544 :42) กล่าวว่า ทั้งนี้การมีภาวะผู้นำของชุมชน อาจเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นมาแต่กำเนิดนั้นหมายถึงการเป็นบุตรหลานของผู้มีอำนาจมาก่อน รวมถึงภาวะผู้นำที่ได้มาจากการยอมรับของชุมชนเฉพาะด้าน เช่น ผู้นำทางการแพทย์ การพยาบาล นอกจากนี้แล้ว ภาวะผู้นำใน

ชุมชน อาจเกิดจากการที่บุคคล ได้รับการยอมรับนับถือจากผลของงานที่ปรากฏ ซึ่งเราอาจจะแบ่งผู้นำออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. ผู้นำแบบมุ่งงาน จะมีลักษณะที่มีความต้องการ อย่างแรงกล้า ที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพสูง โดยไม่ข้องเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของ ลูกน้อง จะมีความพอใจอย่างมากหากลูกน้องมีความเห็นในการทำงาน และจะไม่พอใจลูกน้องที่ทำให้งานล่าช้า

2. ผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ จะมีลักษณะเห็นอกเห็นใจการใช้งานมีความเกรงใจ ไม่กล้าใช้งานมาก เกรงจะทำให้ลูกน้องไม่พอใจ และเชื่อว่ากลุ่มจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จึงจะทำให้งานลุล่วงไปด้วยดี มีความพอใจที่เห็นลูกน้องรักใคร่กลมเกลียวกัน และมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

ภาวะผู้นำ

เนตรชนก (2544) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำ คือ ความรับผิดชอบสูงสุดของผู้บริหารกิจกรรมใด ๆ สามารถสร้างความผูกพัน การยอมรับ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม ภาวะผู้นำของผู้บริหารกิจกรรมแบบประชาธิปไตยมักสร้างแรงจูงใจเชิงบวก ภาวะผู้นำจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรม ภาวะผู้นำ สามารถมีอยู่อย่างกระจัดกระจายทั่วไปในองค์กร ผู้บริหารซึ่งมีภาวะผู้นำเท่านั้นจึงจะสามารถบริหารกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีระบบและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ผู้นำต้องมีความรู้ สามารถที่จะเรียนรู้ และชวนขยายหาประสบการณ์เป็นกระบวนการต่อเนื่องไม่รู้จักจบ ต้องพยายามหาความรู้ใหม่มาเพิ่มเติมภูมิปัญญาของตนเองตลอดเวลา ซึ่งลักษณะของผู้นำในยุคปัจจุบันที่สังคมต้องการควรมีลักษณะดังนี้ (ยุทธนา, 2544:9)

1. มีความเฉลียวฉลาดในการตัดสินใจปัญหาที่เกิดขึ้นและผ่านพ้นปัญหาเหล่านี้ได้อย่างดี
2. มีวุฒิภาวะทางสังคมสูงนั่นคือสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. เป็นผู้มุ่งหวังความสำเร็จมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่ทอดอຍในการทำงาน
4. มีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถติดต่อคนได้ทุกคน
5. มีอำนาจในการปฏิบัติงานและการใช้อำนาจเหล่านั้นด้วยความเป็นธรรมใช้เหตุผลในการทำงานไม่ใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง ไม่มีอคติกับผู้ใด

นิยามของ ผู้นำในงานวิจัยนี้ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการคิดการ ปฏิบัติการวางแผน การแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม มีอิทธิพลเหนือสมาชิกกลุ่มในการชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และสร้างศัทธาก่อให้เกิดการเคารพนับถือขึ้น รวมไปถึงความสามารถในการนำสมาชิกกลุ่มให้ปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้

4. ศักยภาพ

นพพร (2546) ได้กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง จิตความสามารถในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการให้ความร่วมมือการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหา ที่มีจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใดๆ นั้น ได้แก่ โครงสร้างประชากร ระบบเครือญาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา โครงสร้างอำนาจและระบบการปกครอง อาชีพ และระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิตและระบบความเชื่อ ก่อนที่จะมีระบบการบริหารราชการเข้าไปมีบทบาทในชุมชนนั้น ชุมชนมีระบบการจัดการภายในชุมชนของตนเองอยู่หลายร้อยปี เช่นระบบเครือญาติ ระบบผู้นำเมืองฝ่ายต่างๆ ระบบการคัดเลือกผู้นำ นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านทั่วประเทศอีกนับร้อยแห่งที่พยายามชวนชาวยุวมกลุ่ม รวมตัวกันจัดการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มโดยมีผู้นำทางความคิด หรือปราชญ์ชาวบ้าน ปัญญาชนและนักวิชาการในท้องถิ่นสามารถนำพลังทางวัฒนธรรมมาฟื้นฟูแก้ปัญหาและพัฒนาสร้างสรรค์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการจัดการของชุมชนจะใช้ทุนชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทุนชุมชนที่กล่าวถึงประกอบด้วย

1. ผู้นำชาวบ้าน ประกอบด้วย ผู้นำสตรี ผู้นำอาชีพ ผู้นำเยาวชน ผู้นำศาสนา รวมถึงผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

2. ทรัพยากร ประกอบด้วย ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ/ ลำธาร/ ภูเขา และแร่ธาตุ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ด้านการเกษตร วัฒนธรรมและเทคโนโลยี

4. องค์การชุมชนและเครือข่าย ประกอบด้วย อบต. กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน

5. วัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเพณีพื้นบ้าน การลงแขก ขอแรง/ เอาแรงออกปาก/ ขอช่วย และการแลกเปลี่ยนแรงงาน

6. ปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วยแพทย์แผนโบราณ ผู้นำพิธีกรรม และช่างพื้นบ้าน

7. สถาบันทางสังคม ประกอบด้วย วัด/ มัสยิด/ โบสถ์ โรงเรียนและสถานีนามัย

8. เทคโนโลยีพื้นบ้าน ประกอบด้วย การเพาะปลูกโดยธรรมชาติดูแล เครื่องมือปัจจัยการผลิตที่ใช้วัสดุในหมู่บ้าน (ภุริวัจน์, 2544)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อคิน (2531) ได้ศึกษาและแสดงบทพิสูจน์ว่า ชาวบ้านยกกระบัตรมีศักยภาพ และใช้กระบวนการจัดการในการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์กับ ชุมชนของตนเองได้แก่ประเพณีการสร้าง

งานส่วนเกิน แบบเก่าโดยการลงแขกเพื่อผลิตเปลี่ยน ร่วมแรงกันทำงานในชุมชนเอง อเนก (2532) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาของตนเองได้ และได้สรุปผลการศึกษาว่า ประชาชน มีบทบาทจัดการตนเองในเรื่องของการแก้ปัญหาจัดการเรียนรู้หาทางออกในเชิงค้ำประกัน โดยได้ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติดังกล่าว คือ

1. ในด้านความรู้พบว่าในชุมชนชนบทมีการสะสม และสืบทอดความรู้ความสามารถตอบ ปัญหาและดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง บางหมู่บ้านมีการผลิตการคิดค้นประยุกต์ ความรู้ทางการเกษตรร่วมกัน ความรู้ที่ได้มาจากข้างนอก มีการลองผิดลองถูก ตลอดเวลาในหมู่บ้าน ผู้นำชาวบ้าน ปัญญาชน ชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้านในหมู่บ้าน ผู้อาวุโส

2. การเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านในหลายกรณี พบว่าเราสามารถทำผ่านผู้นำชาวบ้านที่มี บารมีที่เป็นรากฐานของความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชน สอดคล้องกับอุดมศักดิ์ (2541) กล่าวว่า ศักยภาพ หมายถึง จิตความสามารถของชุมชนชนบทในการระดมทุนและการจัดทรัพยากรชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ได้โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดขึ้น โดยปัจเจกชนแล้วมา รวมกันเป็นศักยภาพชุมชน โดยเฉพาะผู้นำหมู่บ้านและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยการระดมความคิด การจัดการแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดศักยภาพขึ้นภายในชุมชนอย่างจริงจัง การปกครองหมู่บ้านมี คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ โดย คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านจะจัดกิจกรรมกลุ่มขึ้นภายในหมู่บ้าน การปกครองได้กำหนดให้มี หัวหน้าทำหน้าที่ประสานงานประสานนโยบายร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน สามารถทราบ แนวทางเพื่อนำไปกระจายให้แก่กลุ่มสมาชิกได้ หรือมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใน ท้องถิ่นทุกระดับให้มากที่สุด เกิดการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม เพื่อประโยชน์ใน การปฏิบัติงานภายในกลุ่ม จึงสรุปได้ว่าเป็นการนำศักยภาพของแต่ละบุคคลทำให้กระบวนการ ส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

ดังนั้นศักยภาพชุมชนในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการคิด ในการปฏิบัติ ของกลุ่มคนในชุมชนที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นความพร้อมที่เป็นเอกลักษณ์ในด้านการใช้ ทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการดำเนินงาน

ผ่องผิว (2539) ศึกษา “การรวมกลุ่มของสตรีในชนบท : กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีดอน มูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีการรวมกลุ่ม กันในหลายลักษณะ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและได้รับการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เงื่อนไข ที่เป็นปัจจัยให้มีการรวมกลุ่มกันมีหลายประการ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนการ แบ่งบทบาทเพศชายและเพศหญิง ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชน ระบบการผลิตใน ชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การเห็นตัวอย่างจากกลุ่มอื่น ๆ

และความคิดในการพัฒนาสตรีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาลักษณะทางสังคม เจื้อนไข ปัจจัยการรวมตัวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษากลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหลายกลุ่มและการร่วมกลุ่มมีหลายลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเกิดจากสมาชิกในกลุ่มร่วมคิดกันเองกลุ่มมีการขยายตัวจากกลุ่มเล็กๆเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น สมาชิกรู้ว่าการรวมกลุ่มมีประโยชน์การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปด้วยความสมัครใจกิจกรรมของกลุ่มส่วนมากเป็นการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ให้การดำเนินงานภายในกลุ่มขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

พิมานา (2536) ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในกิจกรรมการศึกษาและพัฒนาในชุมชนบ้านปาง ถึงอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” พบว่า สมาชิกกลุ่มสตรีในชนบท มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มช่วยกันกำหนดระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงาน ที่ทำรายได้เสริมให้กับครอบครัว และมีส่วนร่วมโดยอ้อมของสมาชิกกลุ่มสตรีนั้นจะร่วมคิด และมีส่วนร่วมดำเนินการ ในกิจกรรมของชุมชนและโรงเรียน ในขณะที่ผลประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มสตรีได้รับ คือ ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนวัสดุอุปกรณ์ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่กลุ่มขอรับความช่วยเหลือ

ภัทรา (2545) ศึกษา “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดลำปาง” ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีสิทธิในการพัฒนาแต่อย่างใด บัดนี้มีผู้เห็นความสำคัญและปรารถนาจะให้เราเหล่านั้นเข้ามามีสิทธิ มีเสียงในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองมิใช่เป็นผู้ถูกกำหนดแต่ฝ่ายเดียว

มนตรี (2535) ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเกษตรกรสตรีในกิจกรรม การทำฟาร์มของครอบครัว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” พบว่า เกษตรกรสตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำฟาร์มของครอบครัว มีบางกิจกรรมที่ตนเองตัดสินใจเอง บางกิจกรรมสามีเป็นผู้ตัดสินใจ และบางกิจกรรมตนเองร่วมตัดสินใจ เช่น การเลือกช่องทางจำหน่ายผลผลิต สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในฟาร์มร่วมกับสามี คือปัญหาในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามีต้องเป็นผู้นำและสามีไม่ยอมรับการตัดสินใจของภรรยาแต่ก็พบเป็นส่วนน้อย

จงรักษ์ (2545) ศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” พบว่าการมีส่วนร่วม นั้น หมายถึง การที่ประชาชนเจ้าของพื้นที่ได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ ลงทุน ปฏิบัติงาน ตลอดจนการได้รับประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นโครงการ เป็นความคิดและเป็นการปฏิบัติที่ริเริ่มด้วยประชาชน

กิตติพงษ์ (2543) ได้ทำการศึกษา “ธุรกิจการผลิตของกลุ่มสตรีสหกรณ์ ในจังหวัด เชียงใหม่” พบว่า เพื่อเป็นการสนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาลในการช่วยเหลือสนับสนุนให้กับ กลุ่มสตรีสหกรณ์ สามารถพัฒนาเทคนิคการผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรและหัตถกรรม ให้ สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพออกจำหน่าย ทั้งยังเป็นการช่วยเหลือให้โอกาสแก่กลุ่มสตรี สหกรณ์ ในการพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อันเป็นการช่วยขั้นพื้นฐานเพื่อให้ สมาชิกสหกรณ์ที่ยากจนเหล่านี้สามารถพัฒนาตนเอง และพึ่งตนเองได้ในที่สุด กรมส่งเสริม สหกรณ์จึง ได้จัดทำโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรในรูปเงินให้เปล่า เพื่อการจัดการเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิตและจัดตั้งศูนย์แสดงสินค้ากลุ่มสตรีสหกรณ์ เพื่อประชาสัมพันธ์และจำหน่าย ผลผลิตของกลุ่มสตรีรวมทั้งขอความช่วยเหลือด้านเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นเงินทุนจัดซื้อวัตถุดิบใน การผลิต และรวบรวมผลผลิตเพื่อขาย ตลอดจนพัฒนาบรรจุภัณฑ์อันจะส่งผลให้สตรีสหกรณ์และ ครอบครัวมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับอาชีพอื่น

กิตติพงษ์ (2543) กล่าวว่าการจัดการธุรกิจการผลิตของกลุ่มสตรีสหกรณ์ จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.75 ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ จะเป็นผู้จัดการธุรกิจการผลิตด้วยตนเอง มีกลุ่มสตรีเพียงร้อยละ 6.25 ที่จ้างผู้จัดการธุรกิจการผลิต กล่าวได้ว่าธุรกิจการผลิตของกลุ่มสตรี สหกรณ์ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ไม่มีความจำเป็นจ้างผู้จัดการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

รัตนา (2544) ศึกษาการจัดการ และปัจจัยที่มีผลต่อระบบธุรกิจข้าวกล้อง ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การบริหารจัดการกับปริมาณการผลิตที่ไม่แน่นอนนั้น จะลด ความเสี่ยงของธุรกิจได้โดยการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายหรือใกล้เคียงกันควบคู่กัน ไป หรือ ทดแทนผลิตภัณฑ์นั้นด้วยวิธีการจ้างปลูกหรือจ้างให้ผลิต นอกจากนี้แล้วจะต้องมีการสำรวจตลาด เพื่อรองรับการผลิตการตัดสินใจทำการผลิต ซึ่งควรจะมีการจัดการและวางแผนการผลิตอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งนี้ให้พิจารณาปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 p ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่จัดจำหน่าย (Place) และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Promotion)

ชาติชาย อ่าง โดย กมลลักษณ์ (2545) กล่าวว่า ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการ กองทุนหมุนเวียน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การที่สมาชิกกองทุนหมุนเวียน ได้พิจารณาตัดสินใจเรื่อง ต่างๆ เอง และสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการบริหาร จัดการของกองทุนเพราะว่า สมาชิกสามารถที่จะแบ่งผลกำไรเก็บไว้เพื่อเป็นกองทุนเพื่อ เก็บเกี่ยวผลให้เกิดประโยชน์ต่อกองทุน และใช้เป็นเงินทุน สนับสนุนสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกได้อย่างสูงสุด ความคิดริเริ่ม ใหม่ ๆ ควรต้องเริ่มต้นจากภายในชุมชนเอง องค์กรภายนอกจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ก่อให้เกิดการ พัฒนาเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนเท่านั้น ผลการศึกษาวิจัยยังได้พบอีกว่า

องค์ประกอบสำคัญ 12 ประการ ที่ทำให้องค์กรชุมชนมีศักยภาพในการบริหาร จัดการกองทุน
หมุนเวียน คือ สมาชิก

1. ต้องมีความเข้าใจและการยอมรับกันในปัญหาและการแก้ปัญหา
2. ต้องมีความไว้วางใจในผู้นำของชุมชนของเขา
3. ต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
4. ต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
5. ต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของของกองทุนร่วมกัน
6. ต้องมีความเสียสละและทุ่มเทเพื่อส่วนรวม
7. ต้องมีข้อมูลเพียงพอเพื่อประกอบการตัดสินใจ
8. ต้องเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน
9. ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการ
10. ต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ
11. ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและคุณธรรม
12. ต้องมีความเข้าใจ ในกระบวนการ

ดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ และได้ให้ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา
วิจัย เกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนอย่างมีประสิทธิภาพ
นั้น ก็ควรต้องเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชนเอง เลือกตั้งคณะกรรมการเอง เพื่อทำหน้าที่เป็น
ตัวแทนของกลุ่มสมาชิก ในการเข้าไปบริหาร จัดการกองทุน องค์กรภายนอกจะต้องเข้าใจสภาพ
ความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อเข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และพัฒนาส่งเสริมขีดความ
สามารถในการบริหาร จัดการกองทุนตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชน

กมลลักษณ์ (2545) พบว่า ศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน เริ่มจากการมีส่วนร่วมของ
สมาชิกและชุมชน ตั้งแต่การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง
การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในการกำหนดระเบียบข้อบังคับของกองทุน
หมู่บ้านและร่วมปฏิบัติตามระเบียบที่ตั้งไว้ ร่วมประชุมสม่ำเสมอ ทำรายงานการประชุม จัดทำบัญชี
ชี้แจงให้สมาชิกทราบเป็นครั้งคราว มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการเงินกองทุนฯ ด้วยองค์
ประกอบที่จะให้เกิดศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้านนั้น ดังนี้

1. ความรู้ ความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกในกองทุนหมู่บ้าน
2. วัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับที่สมาชิกในกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการกำหนด
และเป็นข้อตกลงยินยอมที่จะกระทำร่วมกัน

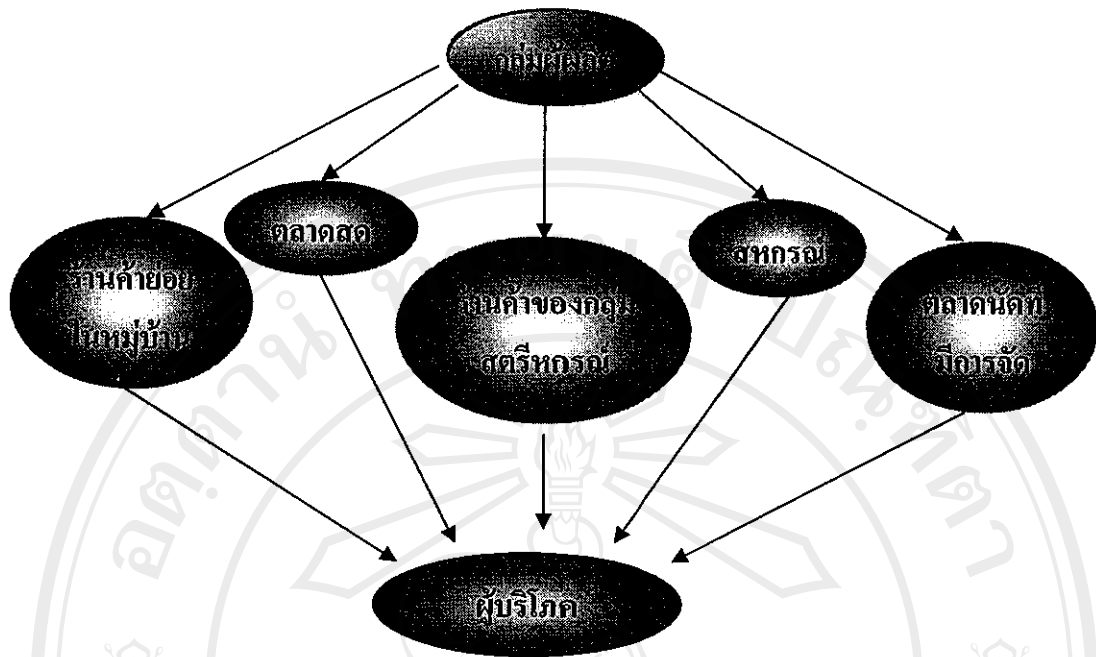
3. สมาชิกศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านขึ้นอยู่กับสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านด้วย กล่าวคือ สมาชิกต้องมีจุดยืนร่วมกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้รับประโยชน์ร่วมกันเป็นต้น

4. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้กองทุนมีศักยภาพในการจัดกองทุนฯ ซึ่งวัดได้จากการเข้าร่วมประชุม จำนวนครั้ง และความถี่ของการประชุม การจัดทำบันทึก และความโปร่งใสในการจัดการเงินทุน การจัดทำบัญชีรวมถึงการกระจายผลประโยชน์

5. กิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพในการจัดการกองทุนฯ เพราะกิจกรรมจะช่วยสร้างให้สมาชิกมีจิตสำนึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกองทุน เช่น การเข้าร่วมประชุม ถือนโยบายการเงินจะสม่ำเสมอ การมีส่วนร่วมในการติดตามรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่างๆ ในกองทุนฯ รวมถึงการติดตามการทำงานของคณะกรรมการ

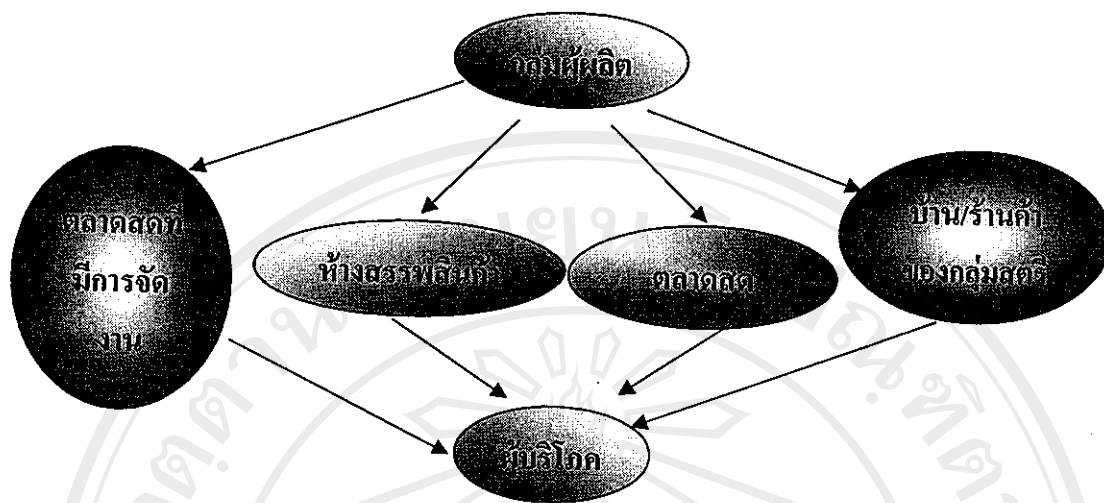
6. เงินทุนของกองทุนหมู่บ้าน นอกจากเงินทุนสนับสนุนที่ได้รับจากรัฐบาลแล้วการระดมทุนจากสมาชิก ก็สะท้อนให้เห็นศักยภาพในการจัดการเงินกองทุน เช่น ขนาดของการระดมทุน อัตราการเติบโตของกองทุน

กิติพงษ์ (2543) พบว่า ช่องทางการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์อาหารที่แปรรูป ของกลุ่มสตรี สหกรณ์ สามารถแยกตามลักษณะของอาหารได้ ดังนี้คือ อาหารที่อายุการเก็บรักษาไม่นาน อันได้แก่ ไข่กรอกอีสาน กุนเชียง และแกบหมู ช่องทางการตลาดจะแตกต่างจากอาหารที่มีอายุการเก็บรักษานาน ซึ่งได้แก่ แหนม ไช้เค็ม น้ำพริกตาแดง กล่าวคือ ในกรณีอาหารที่มีอายุการเก็บรักษาไม่นาน กลุ่มสตรี สหกรณ์มักจะทำตามคำสั่งซื้อของผู้บริโภคและทำในปริมาณน้อยเพื่อขายที่หน้าบ้านของตนเอง ซึ่งผู้ที่ซื้อได้แก่ผู้บริโภคภายในหมู่บ้านนั่นเอง ขณะที่อาหารที่มีอายุการเก็บรักษานานจะมีช่องทางการจำหน่าย ของผลิตภัณฑ์มากกว่าแต่ขอบเขตของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ก็อยู่บริเวณในหมู่บ้านเดียวกันหรือหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งประกอบด้วย การขายส่งด้านค้าย่อยในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงการฝากขายสหกรณ์ การนำไปขายปลีกในตลาดสด การขายปลีก ณ ตลาดนัดที่มีการจัดงาน (ภาพภูมิที่ 3) ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าข้อจำกัดในเรื่องการเก็บรักษาทำให้ขอบเขตและช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์อาหารที่เก็บรักษาได้ไม่นานแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อย่างอื่น

แผนภูมิที่ 3 ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์อาหารที่มีอายุการเก็บรักษานาน

ผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยว ประกอบด้วย กลิ้วรสทิพย์ กลิ้วกวน ข้าวแตน ข้าวเหนียว ช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีหลายช่องทาง ได้แก่ การขายส่งให้แก่แม่ค้า ในตลาดภายในหมู่บ้านใกล้เคียง การขายปลีกที่ตลาดนัดที่มีการจัดงาน การขายปลีกที่บ้านหรือร้านค้าของสหกรณ์สำหรับกลิ้วฉาบหรือที่เรียกว่ากลิ้วรสทิพย์ และกลิ้วกวนหรือช่องทางการตลาดมากกว่าผลิตภัณฑ์อย่างอื่น

แผนภูมิที่ 4 ช่องทางการตลาดของขนมขบเคี้ยว

อิชญา อ่าง โดย วราลักษณ์ เขียววาท (2544) กล่าวว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเลือกซื้อสินค้าจากแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ต้องการวางขายอยู่เสมอมากที่สุด รองลงมา พิจารณาสถานที่สะดวกสามารถหาที่จอดรถได้ง่าย ส่วนขนาดบรรจุและราคาที่ยอมรับได้ตามลำดับ คือ ราคาตั้งแต่ 20.-บาท ร้อยละ 69.9 ราคา 5-6 บาท ร้อยละ 24.2 และ ราคา 10-12 บาท ร้อยละ 5.6 โดยให้ความเห็นในการเลือกซื้อที่ขนาดบรรจุดังกล่าว ว่าพิจารณาราคาที่เหมาะสมกับ กำลังซื้อของผู้ซื้อมากที่สุดรองลงมาพิจารณาจากขนาดที่พอเหมาะ แก่การบริโภคในแต่ละครั้ง สำหรับปัจจัยกระตุ้นทางการตลาดกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญคุณภาพ รสชาติ และบรรจุภัณฑ์มากที่สุด นอกจากนี้การมีสินค้าวางขายเหมาะสมกับคุณภาพและ วางขายตลอดเวลา และด้านส่งเสริมการขายกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสำคัญการมีโฆษณาทางทีวีมากที่สุด

กาญจนา (2542) พบว่าค่าใช้จ่ายในการแปรรูปมันฝรั่ง ประกอบด้วย ค่าขนส่ง ค่าเช่าโกดัง ค่าภาษี ค่าบริหารจัดการ ค่าโฆษณา ค่าแรงงาน ค่าเสื่อม ค่าดอกเบี้ย ค่าภาษี และค่าประกันภัย มีค่าสูญเสียระหว่างการแปรรูป

วราลักษณ์ (2544) กล่าวว่า พฤติกรรมการซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบ มีสองประเภทคือแผ่นเรียบและแผ่นหยักมากที่สุด สำหรับรสชาติได้แก่ รสเกลือ รสบาร์บีคิวและรสเท็กซ์ตามลำดับ ส่วนรสชาติที่ผู้บริโภคไม่นิยม ได้แก่ รสเฟรนช์สลัด รสสาหร่าย รสมะเขือเทศ และรส สไปซี่ซีส ราคาที่เลือกซื้อมากกว่า ร้อยละ 80 ได้แก่ ราคา 5-6 บาทต่อซอง รองลงมาคือ ราคา 18-25 บาทต่อซอง และราคา 10-12 บาทต่อซอง และที่ไม่เคยซื้อที่ราคา 45-60 บาทต่อ

กระป๋องมากที่สุด โดยมีเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าที่มีราคาเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาจะพิจารณาขนาดที่พอเหมาะต่อการบริโภคในแต่ละครั้ง และสินค้าที่มีหีบห่อแบบซองมากที่สุด

- การเลือกตราสินค้า พบว่า ยี่ห้อที่ผู้ตอบส่วนใหญ่เคยซื้อได้แก่ เลย์ เทสโต และมันมัน ตามลำดับ และยี่ห้อที่ส่วนใหญ่ไม่เคยซื้อเลย ได้แก่ ไอคาโฮ มิสเตอร์ซีฟ สแน็คเคอร์ และซีฟแซพ ตามลำดับ

- การเลือกสถานที่จัดจำหน่าย พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้าจากไฮเปอร์มาเก็ต ร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าปลีกทั่วไป และซูเปอร์มาร์เก็ต ตามลำดับ โดยพิจารณาสถานที่จำหน่ายสะดวกใกล้บ้าน สถานที่ทำงาน หรือสถานที่ศึกษา จอดรถง่ายและมีสินค้าอื่นให้เลือกซื้อด้วยมากที่สุด รองลงมาพิจารณาสถานที่จัดจำหน่ายมีสินค้าที่ต้องการเสมอร้อยละ 50 ไม่เคยซื้อเลยจากร้านค้าส่งทั่วไป

- การเลือกเวลาในการซื้อ พบว่า ความถี่ในการซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบสัปดาห์ละ 1-2 ครั้งมากที่สุด รองลงมาความถี่ในการซื้อเดือนละ 1-3 ครั้ง ในการซื้อพบว่าขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบครั้งละ 1-2 ซองมากที่สุด รองลงมาซื้อครั้งละ 3-4 ซองผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อขนมขบเคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยทางการตลาดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

- ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญสินค้าที่สะอาด ปลอดภัยต่อการบริโภค และมีเครื่องหมายรับรองในระดับสำคัญมากที่สุด

- ด้านสถานที่จัดจำหน่าย พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญทำเลที่ตั้งที่สะดวกสามารถหาซื้อสินค้าได้ง่ายและมีสินค้าที่ต้องการวางจำหน่ายอยู่เสมอในระดับสำคัญมากที่สุด

- ด้านราคา พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญสินค้าที่มีราคาเหมาะสม กับคุณภาพในระดับ สำคัญมากที่สุด

- ด้านส่งเสริมการขาย พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญการมีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมช่วยเหลือสังคมและกิจกรรมการลดราคาสินค้าในระดับมาก